

Solidarność
a narodziny
demokratycznej Polski

*Dla Profesora Alaina Touraine'a
i jego współpracowników*

Pamięci Jana Strzeleckiego i Grażyny Gęsickiej

Ireneusz Krzemiński

**a narodziny
demokratycznej Polski**

Powtórzona interwencja socjologiczna
1981–2015

przy współpracy
z Łukaszem Jurczyszynem i Wojciechem Ogrodnikiem

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2021

Recenzja:

dr hab. prof. ucz. *Jerzy Bartkowski*, Uniwersytet Warszawski

Redaktor prowadząca:

Hanna Raciborska

Redakcja i korekta:

Aleksandra Malek

Projekt okładki:

Katarzyna Juras

Zdjęcie na okładce:

Lidia Męzińska

Copyright © 2021 by Wydawnictwo Naukowe Scholar Sp. z o.o.

Publikacja dofinansowana przez

Instytut Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego

ze środków Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki,

umowa 0124/NPRH2/H12/81/2013

ISBN 978-83-7383-866-6

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ul. Oboźna 1, 00-340 Warszawa

tel. 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91

dział handlowy: jak wyżej, w. 108

e-mail: info@scholar.com.pl

www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: WN Scholar (*Jerzy Łazarski*)

Printed in Poland

SPIS TREŚCI

ROZDZIAŁ 1. JAK POWSTAWAŁA METODA

„POWTÓRZONEJ INTERWENCJI”?

METODOLOGIA NASZEGO BADANIA	9
---------------------------------------	---

ROZDZIAŁ 2. UCZESTNICY NASZEGO BADANIA 19

2.1. Gdańsk, sala w Europejskim Centrum Solidarności, 24–25 kwietnia 2015 roku	20
2.1.1. Uczestnicy interwencji socjologicznej w Gdańsku (11 czerwca – 1 lipca 1981 roku)	20
2.1.2. Lokalni liderzy polskiej transformacji ustrojowej	21
2.2. Szczecin, sala w Instytucie Pamięci Narodowej, 19–20 czerwca 2015 roku	22
2.2.1. Uczestnicy interwencji socjologicznej w Szczecinie (10–15 listopada 1981 roku)	22
2.2.2. Lokalni liderzy polskiej transformacji ustrojowej	23
2.3. Warszawa, sala w Instytucie Socjologii UW, 4–5 września 2015 roku	23
2.3.1. Uczestnicy interwencji socjologicznej w Warszawie (11 czerwca – 3 lipca 1981 roku)	23
2.3.2. Lokalni liderzy polskiej transformacji ustrojowej	24
2.4. Wrocław, sala w Instytucie Pamięci Narodowej, 18–19 września 2015 roku	25
2.4.1. Uczestnicy interwencji socjologicznej we Wrocławiu (10–14 listopada 1981 roku)	25
2.4.2. Lokalni liderzy polskiej transformacji ustrojowej	26

ROZDZIAŁ 3. UDZIAŁ W INTERWENCJI SOCJOLOGICZNEJ

Z 1981 ROKU W PERCEPCJI UCZESTNIKÓW	28
---	----

ROZDZIAŁ 4. CZYM BYŁA SOLIDARNOŚĆ?

CO Z TEGO DOŚWIADCZENIA POZOSTAŁO

W PAMIĘCI UCZESTNIKÓW?	41
4.1. Krótka dygresja na temat koncepcji Jadwigi Staniszkis	49

ROZDZIAŁ 5. MYŚLENIE SPISKOWE W GDAŃSKU	55
ROZDZIAŁ 6. PROGRAM ZWIĄZKU: CO ZAPAMIĘTALI?	
I JAK TO BYŁO Z SOCJALIZMEM?	59
6.1. Badacze o Samorządnej Rzeczpospolitej	60
6.2. Powracamy do tematu: co z tego zapamiętali uczestnicy interwencji?	65
ROZDZIAŁ 7. NOWY PORZĄDEK: DEMOKRACJA, PLAN BALCEROWICZA I TRANSFORMACJA ORAZ OCENA NOWEGO PAŃSTWA	75
7.1. Demokracja – ideał, wyobrażenia, oczekiwania	76
7.1.1. Szacunek do inaczej myślącego	76
7.1.2. Demokratyczna polityka – zasady społeczne i ideał demokratycznego polityka	85
7.1.3. Demokratyczne państwo teraz – znaczenie niepodległości	90
7.2. Demokratyczne państwo prawa – dlaczego politycy i urzędnicy działają źle?	92
7.2.1. Znaczenie prawa	92
7.2.2. Sprawiedliwość społeczna i co jest z nią „nie tak”	100
7.3. Plan Balcerowicza – „liberalizm”, demokracja i gospodarka	116
ROZDZIAŁ 8. KRYTYKA PAŃSTWA – A JAKIE PAŃSTWO POWINNO BYĆ?	142
8.1. Dygresja: jaka Solidarność po 1989 roku?	157
8.2. „Zdrada” i jakie państwo powinno być – ciąg dalszy	161
8.3. Podsumowanie	169
ROZDZIAŁ 9. SOLIDARNOŚĆ ZNIKŁA. JAK SIĘ ZMIEŃIŁO SPOŁECZEŃSTWO?	174
9.1. Dygresja z wrocławskiej dyskusji: jak działał socjalizm?	196
9.2. Jak się zmieniło społeczeństwo?	198
9.3. Podsumowanie	205

ROZDZIAŁ 10. ZNACZENIE KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO DLA SOLIDARNOŚCI I KOŚCIOŁ DZISIAJ	207
ROZDZIAŁ 11. NARÓD I POLACY, DAWNIEJ I OBECNIE. „TRÓJKĄT TOURAINE’A”	247
11.1. Jaki jest – a jaki powinien być – patriotyzm?	248
11.1.1. Dygresja na temat pojmowania patriotyzmu w badaniach sondażowych	249
11.1.2. Jaki naród, jakie narodowe państwo?	250
11.2. Naród etniczny – naród obywatelski – stosunek do innych i do mniejszości	255
11.3. Uchodźcy i stosunek do ich przyjmowania	261
11.3.1. Dygresja: stosunek Polaków do przyjmowania uchodźców	262
11.3.2. Wracamy do dyskusji w Szczecinie	264
11.4. Polacy i Żydzi – nieustanny problem antysemityzmu	269
11.5. Jacy są Polacy?	277
11.6. Przemiana Polaków – przemiana „trójkąta Touraine’a”	279
ROZDZIAŁ 12. DZISIAJ – KONIECZNA ZMIANA! KONCEPCJE „POPRAWY DEMOKRACJI”	288
12.1. Krótka dygresja – badanie na temat sprawiedliwości	290
12.2. Dalsze rozważania o koniecznych zmianach	293
ROZDZIAŁ 13. SOLIDARNOŚĆ DLA EUROPY I ŚWIATA	310
ROZDZIAŁ 14. NIBY-TEORIA: REFLEKSJE I INTERPRETACJE	335
ANEKS. WYNIKI BADAŃ CBOS DOTYCZĄCE KILKU ZAGADNIEŃ PORUSZANYCH W KSIĄŻCE	346
LITERATURA CYTOWANA	369
INDEKS NAZWISK	377